

DELO

glasilo slovenske narodno manjšino

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA
VIA GEPPA 9
TS 312

Mi, socialisti in levi center

Priznati moramo, da smo si kot Slovenci pričakovali kakšen korak naprej v reševanju svojih vprašanj, ko so socialistični tovariši sklenili sporazum s KD, PRI in PSDI ter stopili v vlado levega centra. Nismo gojili iluzije, da bodo socialistični tovariši predlagali svojim zaveznikom, naj se vnese v program vlade tudi posebna točka o ureditvi slovenskega vprašanja v Italiji. Takšna zahteva bi bila morda malce pretirana z naše strani, čeprav bi se morala vsaka delavska stranka zavedati, da je načelo narodne enakopravnosti eno izmed tistih programskih točk, ki označujejo vsako stranko, ki se sklicuje na demokracijo in socializem. Vseeno pa smo si mislili, da se bo odnos spremenil. Pa se ni. O tem imamo dovolj zgornjih dokazov v zadnjem času. To dejstvo pa nas niti preveč ne razburja, kolikor nas žalosti, ker je res, da gledati vprašanja z vladnega vidika je eno, z opozicijskega pa čisto nekaj drugega. Je tudi res, da je treba voditi politiko v tako pisani vladi, kot je sedanja na podlagi kompromisov. A dejstva so vse prej kot bodrilna in upasna. Nam ni dovolj, kot je nekdo od socialističnih prvakov vrst Slovencev dejal na posvetovanju v Gorici dne 12. aprila

t.l., da je treba akcijo prenesti na konkretno področje in se odreči fatamorgani resolucij in abstraktnih formul, ker do sedaj smo videli, da se socialistični tovariši le še vedno držijo prav načela abstraktnih formul in resolucij, ne da bi dokazali, da se je njihova akcija s tega terena povzdignila na višjo raven konkretnosti in uresničevanja.

Naj nam služita le primer levega centra v tržaški občini in pokrajini. Poudarjamo še enkrat: skoraj, skoraj razumemo, da se v vladni program ni mogla vnesti niti besedica o slovenskem vprašanju. Nekaj drugega pa je delovanje na konkretnem področju. Tržaška občina in pokrajina pa bi bili lahko torišče konkretnega delovanja in uresničevanja. Kaj pa se je zgodilo do sedaj? V izjavi levega centra v tržaški občini in pokrajini je bil res vnesen ostavek, ki govori — zelo abstraktno po našem — o slovenski problematiki. A od tedaj dalje nič ni bilo storjenega. Če pa mi komunisti zahtevamo nekaj več konkretnosti in nekaj manj svečanih formul, so socialistični tovariši prvi, ki nas obtožujejo... demagogije. Ne le da ni bilo nič konstruktivnega. Celo nekaj destruktivnega se je v času levega centra na tržaškem področju pritihotapilo, ne da bi slišali glas protesta socialističnih tovarišev.

Oglejmo si dejstva. V tem času je prišla na dan zadeva slovenskega otroškega vrtca v Selslanu, vprašanje naselja v Selslanu, vprašanje slovenskih primkov in osebnih imen. V tem času je KD v svoji volivni kampanji z Andreottijem na čelu stopila celo v takšno polemiko, ki nas spominja najhujših centrističnih vlad. KD je objavila program v centralnem glasilu «Il Popolo» in v njem objavila stavek, s katerim se sklicuje na encikliko «Pacem in terris», medtem ko deželno glasilu «Il Popolo del Friuli e della Venezia Giulia» je prav ta stavek spustilo. Sen. Tessitori (KD) in pokrajinski tajnik KD v Trstu Botteri sta izjavila, da naša dežela nima kompetence glede slovenskih vprašanj, kljub temu, da člen 3 Posebnega statuta govori drugače in kljub temu da je bila ta dežela ustanovljena s posebnim statutom zaradi obstoja slovenske skupnosti. Botteri v isti sapi miri nacionaliste in fašiste, naj se ne bojijo «bilingvizma» v deželi, ker ga ne bo. To so samo nekatera dejstva, ki govorijo, da ni levi center prinesel nič novega, nič bodrilnega, nič konkretnega Slovincem.

Ali smo zato lahko zadovoljni z levim centrom? Socialistični tovariši nam očitajo, da smo nezdravljivi demagogi. Če je de- (Nadaljevanje na 4. strani)

Obletnica osvoboditve

Letos praznujemo 25. april, dan vsenarodne vstaje proti nacifašizmu v znaku praznovanja dvajsetletnice odporniškega gibanja, istočasno pa tudi 1. maj, dan osvoboditve naših mest in krajev. Letos se čuti še bolj kot prejšnja leta, da je 25. april datum, ki pomeni preokretnico v zgodovini italijanskega ljudstva, ker je pred devetnajstimi leti na ta dan prekipel do vrhunca gnev antifašističnih in demokratičnih sil in zdrobil še zadnje ostanke strašnega trinoštva, ki je preplaval svet s krvjo.

Odveč bi bilo orisati zgodovinske osnove tega dne, ker jih po malem skoraj vsi poznamo, prav posebno Slovenci, ki smo klic proti fašizmu in nacizmu zaslišali že zaradi tega, ker sta nas hotela v «novi Evropi» zbrisati z obličja zemlje. Odveč pa ni pripomniti k vsem prosla-

vam, ki se organizirajo, da bi bilo nevarno, če bi iz 25. aprila, 1. maja, dneva naša osvoboditve ali iz dvajsetletnice odporniškega gibanja hoteli napraviti nekaj formalnih ceremonij, ki ne bi vsebovale bistva boja, v katerega smo se spuстили pred dvajsetimi ali triindvajsetimi leti.

25. april kot kakršen koli drugi zgodovinski datum ljudskega upora proti nacifašizmu ni le dan zmage demokracije in svobode v eni izmed dežel Evrope, ki je do tedaj ječala pod diktaturo krvoločnega trinoštva. Omejiti na to njegov pomen bi pomenilo spomniti se ga kot druge datume konca nešteti vojn, ki so v preteklosti razsajale v svetu. 25. april že zaradi tega, ker je pomenil zmago obojega ljudstva nad organiziranim, po pravih takozvanega mednarodnega prava «zakonitim» trinoštvom, ima revolucionarni značaj odločnega posega ljudstva v zadeve, ki so jih do tedaj monopolizirali poklicni državniki, poklicni vojščaki, poklicni voditelji. Pomeni odklon v vsej dotedanji praksi boja med državami, ki ni bil nikoli v pravem smislu besede boj med narodi. Pomeni, da nista fašizem in nacizem podlegla zaradi organizirane armade poklicnih vojščakov, pač pa predvsem zaradi gneva ljudstva, zaradi njegovega odpora in upora.

Prav zato prva leta po vojni je bilo zelo težko biti bivši partizan ali bivši borec proti nacifašizmu. Sile, ki so spravile pokonci fašizem in nacizem, so se zaradi istega antikomunizma, ki je bil gibalna sila Mussolinija in Hitlerja, zopet prikazale na površje in so zopet hotele odvijati svoje «zgodovinske niti» po starem receptu, po starih kopitih: ljudstvo naj gre zopet v senco, v kateri je ležalo prej! A to tem silam ni uspelo. (Nadaljevanje na 4. strani)

V soboto, 25. aprila ob 11. uri
na trgu Goldoni v Trstu
proslava 19. obletnice osvoboditve
ki jo organizira ANPI

Govorila bosta
poslanec Riccardo Lombardi

častni predsednik ANPI

in
poslanica Marija Bernetič

članica vsedržavnega vodstva ANPI

predsedoval bo

Arturo Calabria

predsednik tržaške sekcije ANPI

□ □ □

Predstavniki partizanske zveze ANPI bodo položili vence pred vse spomenike padlim borcem ter se udeležili vseh uradnih proslav 25. aprila

Nikita S. Hruščov - sedemdesetletnik

17. aprila je prvi sekretar Centralnega komiteja Komunistične partije Sovjetske zveze in ministrski predsednik ZSSR Nikita Sergejevič Hruščov slavil 70-letnico svojega življenja. Tudi Centralni komitej KP Italije je slavljencu poslal pismo s čestitkami; tovariš Togliatti pa je poslal posebno voščilno brzojavko.

«Začel sem delati, čim sem shodil. Do petnajstega leta sem pasel najprej teleta, potem ovce in nazadnje krave pri veleposestnikih. Potem sem delal v tovarni, katere lastniki so bili Nemci, delal sem v rudnikih, ki so pripadali Francozom in v kemičnih tovarnah, ki so bile last Belgijcev. No, in danes sem ministrski predsednik velike sovjetske države.»

Tako pripoveduje o sebi Nikita Sergejevič Hruščov.

Seveda je bilo med leti, ko se je Hruščov «podil za teleti» in dnevom, ko je kot prvi sekretar Centralnega komiteja Komunistične partije Sovjetske zveze in voditelj sovjetske države slavil sedemdesetletnico, še marsikaj. Bili sta dve uničujoči svetovni vojni, bila je Oktobrska revolucija, bila je težka, toda zanosna doba utrjevanja sovjetske oblasti, doba peletk gospodarske graditve, pa tudi obdobje velikih napak za časa Stalina in končno obdobje boja za obnovo leninističnih načel.

Iz prebiranja biografije Hruščova izvemo še to-le:

Leta 1918 je postal član Komunistične partije in takoj zatem je odšel na fronto. Po državljanski vojni je študiral najprej na industrijski delavski fakulteti v Donjecku, nato pa na industrijski akademiji

v Moskvi. Že med študiranjem je postal sekretar nekega rajonskega komiteja, nato pa sekretar mestnega komiteja v Moskvi. Leta 1934 je bil izvoljen v Centralni komitej, leta 1938 za prvega sekretarja Centralnega komiteja KP Ukrajine, naslednje leto pa je postal član politbiroja CK KP Sovjetske zveze. Kot prvi sekretar CK Ukrajine je aktivno sodeloval pri vojaških operacijah med drugo svetovno vojno, prva leta po vojni pa pri obnovi republike. Leta 1949 je prišel zopet v Moskvo, kjer je prevzel mesto sekretarja Centralnega komiteja. Septembra 1953 je bil izvoljen za prvega sekretarja Centralnega komiteja in leta 1958 za predsednika ministrskega sveta Sovjetske zveze.

Osebnih delež dinamičnega Hruščova je odigral pomembno vlogo ne le na družbeno-političnem ampak tudi na gospodarskem področju. S svojimi kritikami in pobudami je vplival na spremembe v vodenju in planiranju v industriji in kmetijstvu. Dovolj je če se spomnimo na velikanski načrt za razvoj kemične industrije, ki naj ustvari osnovo za intenzivno kmetijsko proizvodnjo.

Tudi v mednarodnem dogajanju je Hruščov stalno prisoten. Kubanska kriza, moskovski sporazum o prepovedi jedrskih poskusov, načrt

za splošno in popolno razorožitev, poslanica o mirnem reševanju ozemeljskih sporov itd. je le nekaj dogajanj zadnjih let, pri katerih je prav Hruščov odigral pomembno pozitivno vlogo.

Hruščov sam ocenjuje motive svoje dejavnosti tako-le:

«Borimo se, da bi ustvarili toliko materialnih dobrin, kolikor jih je potrebno, da bi vsi ljudje živeli v blaginji. Verjamemo, da bo človeštvo to doseglo. Kdaj, je težko reči, vendar je jasno, da gre človeštvo po tej poti. Veselim se tega in s svoje strani delam vse, da bi prispeval k temu.»

Prvomajske manifestacije CGIL

Nova delavska zbornica CGIL v Trstu sporoča, da bo priredila naslednje manifestacije na praznik 1. maja 1964: TRST: Ob 9,30 delavski sprevod s trga PESTALOZZI na trg PERUGINO, kjer bo ob 10,45 prvomajska zborovanje. Govorila bosta: RIVANJE. Govorila bosta: NALDO SCHEDEA, vsedržavni tajnik CGIL in DOLFI WILHELM, predsedoval bo ALBINO GHERLI.

MILJE: Ob 9,30 odhod delavskega sprevoda s trga pred Ljudskim domom na trg MARCONI, kjer bo govoril ARTURO CALABRIA, tajnik tržaške Nove delavske zbornice - CGIL.

KRIZ: Ob 11. uri prvomajsko zborovanje na KRIZADI. Govorila bosta FRANC GOMBAC in RINALDO RUTIGLIANO.

NABREZINA: Ob 11. uri bo prvomajsko zborovanje na glavnem vaškem trgu. Govorila bosta LUCIAN PADOVAN in GIUSEPPE BURLO.

Za resnično enakopravnost Slovencev

Prepričani smo, da je vprašanje slovenske narodne manjšine v Italiji tako važno, da zasluži posebno zanimanje, tudi zato, ker še ni inštrumentov za njegovo demokratično rešitev in ker je bilo zelo malo storjenega za uresničenje enakopravnosti, čeravno smo v času, ko proslavljamo 20-letnico Odporniškega gibanja, ki je imelo med svojimi cilji demokratično ureditev države.

Obstajata 3. in 6. člen republiške ustave, ki predvidevata enakopravnost vseh državljanov, ki pa nista bila uresničena in sta še vedno le programska.

Iz razprave o republiški ustavi je razvidno, da je bila avtonomna dežela s posebnim statutom Julijska krajina Furlanija predvidena prav zaradi obstoja slovenske narodne manjšine. Zato mora postati deželna ustanova instrument, s katerim se bo uresničilo to, kar si Slovenci v Italiji pričakujemo.

V tej deželi živi ena sama slovenska narodna manjšina, ki pa je sedaj po krivici razdeljena na tri različne kategorije. Slovence na Tržaškem deloma ščiti posebni statut londonskega sporazuma, Slovence na Goriškem deloma ščiti republiška ustava, Slovenci v videmski pokrajini pa so nezaščiteni in niso deležni niti osnovnih narodnostnih pravic, saj nimajo niti šol, v katerih bi se otroci učili v svojem materinem jeziku. Toda slovenska narodna manjšina je ena sama in ta mora biti povsod deležna enakih pravic!

Kaj zahtevajo komunisti za Slovence?

Predvsem enake pravice kot jih imata francoska in nemška manjšina v Dolini Aosta oziroma v Gornjem Poadižju. V tej težnji komunisti Slovence brez pridržkov podpirajo.

Ne gre zgolj za jezikovne in kulturne pravice, ker je to raztegljiv pojem in se mu lahko da kakršen koli ozek ali širok pojem. Najboljša formula je: zagotovitev ne samo obstoja a predvsem vseh sredstev za nadaljnji razvoj.

To pa pomeni:

- 1) popolno enakopravnost Slovencev na vseh področjih;
- 2) priznanje slovenščine kot deželnega jezika;
- 3) slovenska krajevna imena;
- 4) slovenska osebna imena;
- 5) podporo slovenskim prosvetnim in kulturnim ustanovam iz javnih sredstev;
- 6) dokončno uveljavitev zakona o slovenskih šolah in njegovo raztegnitev na videmsko pokrajino;
- 7) prenehanje prikritega in odkritega raznarodovanja in asimilacijske dejavnosti ter načrtnega naseljevanja v slovenske kraje;
- 8) gospodarsko pomoč slovenskim zaostalim krajem, kmetijstvu, obrtništvu, trgovini, malim in srednjim industrijskim podjetjem v okviru deželnega gospodarskega načrta;
- 9) še večjo sprostitev obmejnega prometa in trgovine;
- 10) podporo turizmu v slovenskih krajih;
- 11) razširitev kulturnih in gospodarskih stikov z Jugoslavijo, še posebej s Slovenijo;
- 12) kontrolo nad tržaško radijsko postajo, ki oddaja v slovenskem jeziku.

TO JE PROGRAM, S KATERIM SE KOMUNISTI PREDSTAVLJAJO NA DEŽELNIH VOLITVAH.

(Gornji program je dr. Karel Šiškovič razložil na tiskovni konferenci, ki je bila v Trstu preteklo soboto.)

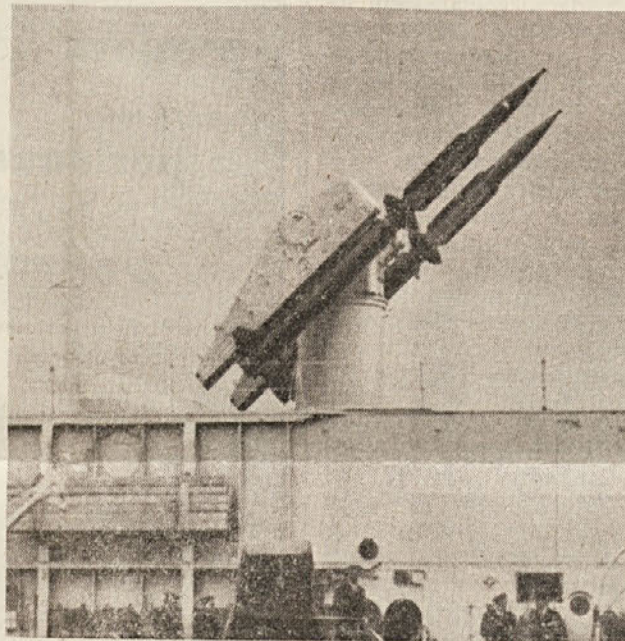
Vojaške služnosti škodujejo gospodarskemu razvoju dežele

Vojaške služnosti močno ovirajo gospodarski razvoj in škodujejo turizmu v naši deželi. Določila zakona o teh služnostih zadevajo kar 140 občin dežele. Na številnih mestih so postavljene table, na katerih so določila, ali bolje rečeno prepovedi, pisana v petih jezikih, med katerimi je tudi neka posebna slovenščina. Tako beremo: «Zabranjeno je slikovanje, filmovanje, mestni in panoramski načrti in uporaba kukala in daljnogleda poleg navedene zone. Prekrševalci bodo kaznovani kakor določuje zakon.»

2/3 občin naše dežele je podvrženih vojaškim služnostim. V nekaterih občinah ni dovoljena na 90 odst. površine nobena sprememba. Na področjih, kjer velja zakon o vojaških služnostih, ni dovoljeno graditi hiš, kopati jarkov, graditi cest, graditi obcestnih zidov, višati že obstoječih poslopij, graditi nasipov. Ni dovoljeno niti pogozdo-

Vojaške služnosti povzročajo veliko škodo gospodarstvu dežele

Raketna oporišča predstavljajo stalno nevarnost tudi za našo deželo, zato: stran z njimi!

vanje, ne sekanje dreves, ne postavljanje novih električnih napeljav itd.

Komunisti zahtevajo spremembo zakona o vojaških služnostih. Osnutek novega zadevnega zakona med drugim predvideva:

- 1) da naj krajevne ustanove (občine, pokrajine, dežela) dobe pravico, da izrečejo svoje mnenje o vojaških služnostih in da se vojaške služnosti določajo sporazumno z njimi;
- 2) nov postopek pri reviziji vojaških služnostih, ki mora upoštevati interese krajevnih skupnosti;
- 3) nova določila glede odškodnine prizadetim;
- 4) davčno oprostitev za čas podvrženosti vojaškim služnostim;
- 5) integracijo bilanc tistih občin, ki so prizadete zaradi vojaških služnosti.

Dejavnost naših parlamentarcev

Senator Vidali posreduje za delavce ladjedelnice Sv. Roka

Senator VIDALI je poslal ministru za državne udeležbe vprašanje, kaj namerava ukreniti za ladjedelnico Sv. Roka v Miljah in za tržaško ladjedelniško industrijo na splošno.

V svojem vprašanju naš senator poudarja, da je že večkrat posredoval za rešitev problemov ladjedelniške industrije, ter zahteval zadevna pojasnila s strani pristojnega ministrstva, ker se ta važen sektor tržaškega in deželnega gospodarstva že dolgo nahaja v zelo kritičnem položaju.

Miljski župan je prejel od generalne direkcije *Fincantieri* odgovor na neko spomenico miljskega ob-

činskega sveta. V tem odgovoru omenjena direkcija sporoča, da bodo ladjedelnico Sv. Roka zaprli in da bo celotna tržaška ladjedelniška industrija «preurejena». To se pravi, da bosta «preurejena» tudi ladjedelnica Sv. Marka v Trstu in Tržaški arsenal.

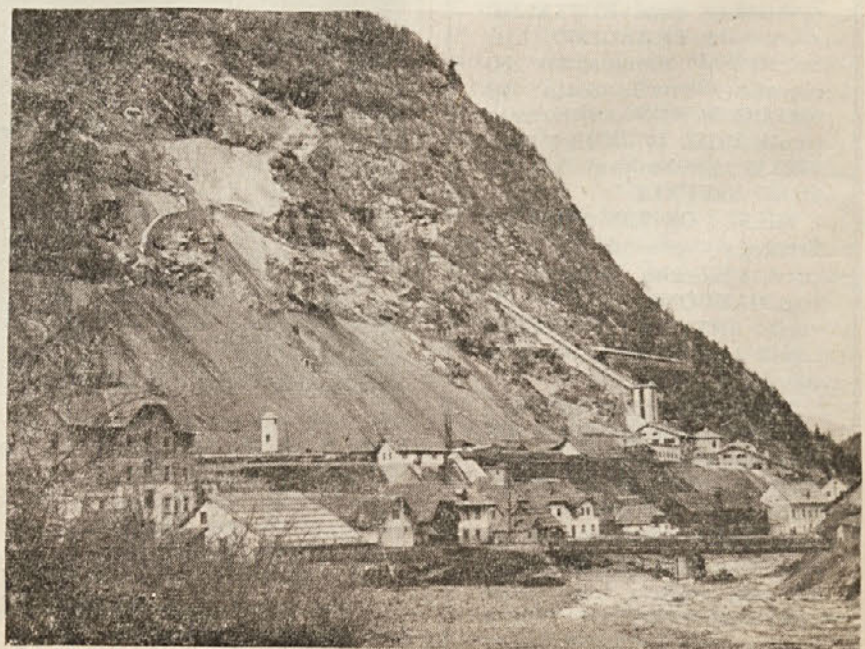
Senator Vidali v svojem vprašanju poudarja, da je ta vest ustvarila veliko vznemirjenje v vrstah

delavcev in vsega prebivalstva na Tržaškem.

Poslanka Bernetičeva med Slovenci v Kanalski dolini

Poslanka MARIJA BERNETIČ je pretekli teden obiskala razne kraje v Kanalski dolini ter imela več

(Nadaljevanje na 4. strani)

Pogled na rudnik v Rajblju, ki bo postal last deželne uprave

Čimveč glasov bo oddanih za Komunistično partijo, temveč Slovencev bo izvoljenih v deželni svet. Zato

VOLITE KOMUNISTE

Sartre: Umazane roke

(Ob premieri Slovenskega gledališča v Trstu)

V soboto zvečer je imelo Slovensko gledališče v Trstu svojo zadnjo premiero v letošnji sezoni. Uprizorilo je dramo: Jean Paul Sartre «Umazane roke». Glavni interpreti drame so: Rado Nakrst, Silvij Kobal in Iva Zupančičeva, članica ljubljanske drame, (kot gost); ostali igravci pa so: Mira Sardočeva, Stane Starešinič, Joško Lukeš, Lojze Milič, Dušan Jazbec, Edvard Martinuzzi in Stane Raztresen. Delo je režiral Jože Babič.

S to dramo, ki je bila ponovljena tudi v nedeljo popoldne se tržaško Slovensko gledališče dejansko poslavlja od Avditorija, saj se bo, kot je predvideno, jesenska sezona začela v novem Kulturnem domu v ulici Petronio.

(Recenzijo o premieri bomo objavili v prihodnji številki.)

Iz Benedetičevih beležk

Filibert Benedetič je v svojih «Beležkah med pripravo Umazanih rok v Slovenskem gledališču», ob-

javljenih v Gledališkem listu, med drugim zapisal:

«... priprave za Umazane roke, ki jih je Sartre napisal takoj po letu 1945, so soupadale s premiero istega dela v Turinskem stalnem gledališču. V italijanskem kulturnem svetu je bil to pomenljiv dogodek, saj je sam Sartre izjavil, da dovoli ponovno uprizoritev tega dela po petnajstih letih prepovedi, ker hoče izbrisati nizkotne strankarske polemike, ko so mu komunisti očitali da je nepošten deviancist, desničarji pa so poveljevali njegov antikomunizem. Danes se je izkazalo, da so se motili eni in drugi, kajti Sartre je bilo do tega, da prikaže ljudi v luči takega humanizma, v katerem je važen predvsem človek... zato je postavil načela takim principom, po katerih je človek neizprosno obsojen na svobodo in ker je človek sam, je povsod od njega odvisno, kaj naj naredi z življenjem. Iz takega pojmovanja svobode se poraja zavest odgovornosti in nuja po opredelit-

vi. Treba pa je to svobodo izpolniti z aktivnostjo, ki mora biti v skladu z zgodovinskim razvojem družbe. V nasprotnem primeru ostane to praznosta. Ta zadnja postavka je zelo važna, kajti v nemiru naše dobe, v kateri se bijejo nasprotujoče se doktrine in valovi izgubljenost duha, v svetu polnem sovraštev, je treba vsaj občutiti skupno potrebo po rešitvi...»

Ugotovitve revije „Rinascita“

Nedavno tega je revija KPI «Rinascita» posvetila poseben članek Sartrovim «Umazanin rokam».

(Nadaljevanje na 4. strani)

Sartrove Umazane roke na odru Slovenskega gledališča v Trstu. (Na sliki glavni interpreti: Nakrst, Kobal in Zupančičeva)

II. revija slovenskih popevk „Trst 64“

Prosnetno društvo «Barkovlje» je pred kratkim priredilo tiskovno konferenco, na kateri je predsednik Lučo Znidaršič poročal o pripravah na II. revijo slovenske popevke «TRST 64». Ta revija bo v Trstu 30. in 31. maja letos. Znidaršič je med drugim podal nekakšen pregled dosedanjega delovanja orkestra «Miramar» in njegovih solistov ter poudaril, da je na vseh nastopih uspeh presegel pričakovanja. Kot je že znano, je «Miramar» s svojimi solisti nastopil tudi na RTV Ljubljana, na Radiu Trst «A», na raznih drugih prireditvah, med katerimi je bil tudi dolinski festival «Dela».

«Težave so bile velike predvsem iz finančnega vidika, je med drugim poudaril predsednik Znidaršič, kljub temu pa je prosvetno društvo «Barkovlje» razpisalo natečaj za nove popevke, kateremu se je odzvalo lepo število mladih, predvsem iz okoliških vasi. Žal, se ni prijavil noben Goričan. II. revija slovenskih popevk pa bo še pestrejša od prve, tako po svoji organizacijski strukturi kot po nastopu novih glasov. Od poslanih popevk so jih izbrali 20, vendar ni izključeno, da se bo to število še povečalo. Pevec pa bo letos kar 25. Orkester «Miramar» bo letos vodil Aleksander Vodopivec, ki je pripravil tudi aranžman za posamezne popevke.

Po poročilu predsednika se je razvila živahna in zanimiva diskusija, kjer so prisotni svetovali organizatorjem nove organizacijske uvedbe, da bi bila II. revija čim

Orkester in solisti Glasbene Matice v Dubrovniku in na Reki

Orkester in solisti tržaške Glasbene Matice so se pred nedavnim vrnili z uspešnega gostovanja v Dubrovniku in na Reki. Občinstvo obeh mest je prisrčno sprejelo tržaške glasbenike in izreklo članom orkestra, dirigentu Oskarju Kjudru in solistom: Danijeli Nedoh, Vojku Cesarju, Zarku Hrvatiču in Aleksandru Zupančiču polno priznanje za njihovo umetniško izvajanje. Zahteven spored je obsegal dela skladateljev Bacha, Vivaldija, Mozarta in Brittena.

V Dubrovniku je koncert organizirala tamkajšnja Srednja glasbe-

na šola v veliki dvorani Radničkog doma, na Reki pa Koncertni urad skupno z Glasbeno šolo «Ivan Matečić-Ronjgov» in sicer v dvorani palače Pomorskoga povijesnog muzeja.

V obeh mestih so Tržičani prišli v stik s tamkajšnjimi glasbeniki in drugimi kulturnimi delavci, ter izmenjali misli tudi glede bodočega skupnega dela na področju glasbe.

Ansambel, dirigent in solisti so prejeli lepa darila kot priznanje za vztrajno in resno delo ter kvalitetno izvajanje, ki je posebno prišlo do veljave v odlično akustični koncertni dvorani na Reki.

Pohvalna kritika tiska

Dnevnik «Dubrovački vijesnik, je o gostovanju Tržičanov tako-le zapisal:

«... Srečanje s tržaškimi Slovenci predstavlja ne samo pomembno upoznavanje v pogledu umetniških dosežkov marveč pomeni tudi vzpostavitev ožjega sodelovanja na kulturnem, posebno glasbenem področju med Trstom in Dubrovnikom.

Komorni godalni ansambel pod vodstvom Oskarja Kjudra se je predstavil kot resno glasbeno telo. Odlika tega ansambla je predvsem disciplina. Poleg tehnične solidnosti ga odlikuje stilno muziciranje. Oskar Kjudra, katerega že od prej poznamo kot izvrstnega dirigenta, nam je pokazal tokrat tudi svoje pedagoške sposobnosti. Ne samo kot dirigent ampak tudi pedagog dveh mladih violinistov, ki sta se predstavila kot solista v Bachovem koncertu za dve violini v d-molu. To sta Zarko Hrvatič in Aleksander Zupančič. Resno delo in smisel za pedagoški prijem profesorja je dovedlo do vidnih uspehov. Pianistka Danijela Nedoh je v interpretaciji Mozartovega koncerta v Es-duru pokazala prav tako solidno tehnično znanje in smisel za dojemanje Mozartovega stila. Posebno pažljivo zasluži fagotist Vojko Cesar, ki je z lepim tonom in sigurno in muzikalno izvedel Vivaldijev koncert za fagot v B-duru. V Sarabandi iz Brittenove Simple Symphony je ves ansambel pokazal zvočno homogenost, izrazno razčlenjenost in — kar je še posebno važno — doživeto muziciranje.»

Podobno se je izrazil tudi italijanski dnevnik «La Voce del Popolo», ki izhaja na Reki. Ta list je med drugim zapisal:

«Orkester slovenske Glasbene Matice iz Trsta nam je pokazal svojo umetniško dovršenost. Tako ansambel kot celota kakor njegovi solisti so dokazali svojo resno pripravljenost pod vodstvom dirigenta Oskarja Kjudra...»

Koncert na stadionu "1. maj" v Trstu

Z istim sporedom kakor v Dubrovniku in na Reki je prejšnji teden nastopil orkester Glasbene Matice tudi v dvorani na stadionu 1. maj v Trstu. Tudi ta koncert je bil še en javen prikaz glasbeno-pedagoškega dela, ki se odvija v okviru tržaške Glasbene Matice. Kakor drugim slovenskim kulturnim ustanovam tudi šoli Glasbene Matice ni poslano s cvetjem, zato je treba še posebej podčrtati prizadevnost in vztrajnost, ki se odražata v dejavnosti te slovenske glasbene ustanove. To še posebno glede na visoko raven kvalitete, ki bi mogla biti v čast marsikateremu profesionalnemu glasbenemu zavedu.

Radioaktivne padavine vir nevarnosti za človeštvo

Znano je, da prejme človekov organizem pri povprečni življenjski dobi okrog 10 rentgenov radioaktivnih žarkov iz žarčnih naravnih virov. Med te spadajo predvsem kozmični žarki, ki prihajajo iz vesolja, in pa žarki nekaterih radioaktivnih elementov, ki se nahajajo v Zemljini skorji. To sta predvsem torij in uran. Delež teh žarkov je različen po pokrajinah, posebno močan pa je v okolici ležišč omenjenih rud in v bližini zdravilnih vrečev. Vsa ta naravna žarčenja, če niso pretirana, ne predstavljajo nevarnosti za človeka.

Toda sodoben človek je izpostavljen tudi žarkom civilizacijskih naprav. To so predvsem različni rentgenski aparati, radioaktivne snovi, ki se uporabljajo v medicini ter industriji in nekateri drugi viri.

Tem umetnim virom se po atomskih eksplozijah pridružujejo še zapoznele radioaktivne padavine, ki so prav gotovo najnevarnejše. Med njimi se namreč nahajajo nekateri radioaktivni elementi, ki zelo dolgo izžarevajo. To so predvsem stroncij 90, cezij 137 in radioaktivni ogljik 14. Od vseh je verjetno najbolj nevaren stroncij 90. Po obstoječih podatkih so vse poizkusne atomske eksplozije v letu 1958, ki so bile izvedene v glavnem v zraku, dale okrog 4,5 tone zapoznelih radioaktivnih padavin. Med njimi je bilo okrog 64 kg stroncija 90, ki se je torej raztresel po našem planetu. Če imamo pred očmi dejstvo, da je bilo doslej izvedenih že skoraj štiristo atomskih eksplozij, tedaj bomo razumeli, da se je na zemeljsko površino usedla že dokajšnja količina radioaktivnih padavin, med njimi tudi stroncija 90.

Stroncij 90 ima podobne kemične lastnosti kot kalcij. Kalcij pa je, kot je znano, človeku in živalim neobhodno potreben za gradnjo kosti. Če torej človeški ali živalski organizem s hrano ni prejel dovolj kalcija, zato pa nekaj stroncija, bo izkoristil tudi tega. Tako se bo stroncij skupaj s kalcijem naselil v kosteh in od tu dolga leta izžareval radioaktivne žarke ter s tem povzročal poškodbe in obolenja kostnega mozga in sploh krvotvornih organov. Kot posledica takega žarčenja pa se javlja levkemija, ki postaja vse pogostejša bolezen človeka.

Toda po mnenju medicinskih strokovnjakov ni druga nevarnost, ki jo s seboj prinašajo radioaktivne padavine, nič manjša. To je vpliv radioaktivnega žarčenja na človekove reproduktivne celice, to je na semenčice in jajčne celice. Če so bile te izpostavljene močnemu radioaktivnemu žarčenju, lahko potomci takih oseb umro še pred rojstvom. Pri manjših dozah žarčenja, ki ga na primer povzročajo radioaktivne padavine, pa se lahko rodijo z različnimi fizičnimi ali duševnimi napakami. Če gledamo le s stališča naše generacije, zanemarjamo pa dejstvo, da se bodo take posledice lahko pokazale šele pri kasnejših rodovih, se nam dozdeva, da človeku v tem pogledu ne preti nobena nevarnost. Toda taki zaključki so napačni, žal pa prav na njih temeljijo sklepi odgovornih ljudi o izvajanju atomskih poskusov.

Danes se pogosto govori o stronciju 90, ki se nahaja v mleku in tako se nepoučeni ljudje večkrat bojijo uporabljati to prepotrebno sestavino človekove prehrane. Mleko pa je dejansko še vedno najboljši vir kalcija. Analize, ki so jih izvedli na raznih krajih sveta, namreč kažejo, da imajo Američani, ki prejemajo kalcij v največji meri prav iz mleka, v svojih kosteh znatno manj stroncija kot prebivalci Azije, ki dobivajo kalcij v glavnem iz sadja in zelenjave. Sploh bi bilo napačno braniti se mleka in zelenjave v želji, da bi se tako izognili stronciju 90. Človeški organizem se namreč sam skuša osvoboditi vsega, kar mu škoduje, pa tako tudi stroncija. Če je torej prejel dovolj kalcija, bo stroncij izločil. Z izogibanjem zelenjave in mleka bi tako dosegli nasprotno od tistega, kar smo želeli.

Nekaj je mogoče storiti tudi glede kapnice, v kateri se z dežjem in snegom nabirajo tudi radioaktivni delci. Če se vodnjak, v katerem se nahaja dežnica, le redkokdaj čisti, se bo v njem nabralo več radioaktivnega prahu. Tako bo z vodo, hrano in mlekem krav, ki so pile to deževnico, prihajal tudi v človeški organizem. Zato je potrebno vodnjake od časa do časa izprazniti in temeljito očistiti. Mimo tega je treba ob dežju pustiti vodo s strehe nekaj časa odtekati v zemljo in jo šele, ko je dež že dobro izpral ozračje, streho in žlebove, spet speljati v vodnjak.

Strah in žolčnost Katoliškega glasa

Toda glasovi oddani listi samozvane „Slov. skupnosti“ so praktično glasovi za demokristjansko stranko

Zelo mnogo prostora posveča Katoliški glas komunistom, komunizmu v svetu nasploh in še posebej pri nas, takojmenovani »rdeči nevarnosti« in brezbožnemu ateizmu. Stvarnost razvojnega procesa, predvsem političnega in gospodarskega, pa kaže, da se vsak dan tudi številni katoliški delavci opredeljujejo za komunistične programe in stališča. Pravijo: komunisti so ateisti, toda njihovi programi in stališča so dobri in pošteni, so v prid delavcev in delovnih ljudi. Mi se ne strinjamo, zatrjujejo, kako komunisti rešujejo osnovno vprašanje filozofije, a strinjamo se s tem, kako skušajo rešiti najvažnejša vprašanja, ki zadevajo naše življenje.

Spričo takšne osnovne smeri razvoja, ki jo potrjuje tudi 8 milijonov glasov italijanskih volivcev (in med temi je bržčas večina katoliške vere!), pa ni nič čudnega, če se Katoliškega glasa polščajo zaskrbeljujoči dvomi, ki se zatem spreminjajo v strah, žolčnost in končajo pri tem, da ljudje v nekakšni slepi strasti sovraštva pozabijo ne samo na svoja načela o ljubezni itd., temveč tudi na osnovno mero dostojnosti.

Potem ko je Katoliški glas v svoji zadnji številki z dne 16. t.m. posvetil pol svoje prve strani sporu med Moskvo in Pekingom, ves vznemirjen nad mislijo, kako se v komunističnem svetu vse lomi (kolikokrat so samo v zadnjih dvajsetih letih že bili na podoben način vznemirjeni!), pa postavlja na tretji strani komunističnemu kandidatu dr. Šiškoviču, ki bo izvoljen v deželni svet, dolgo vrsto »vprašanj«.

Preblazena škodoželjnost nepopustljivih borcev proti komunizmu! Toda, če se gremo tako, lahko tudi mi postavimo kar celo štrono najzanimivejših vprašanj. Npr.: Od kje Krščanski demokraciji, ki je baje tudi skrbniška stranka »Glas« milijarde za njej aparat in volilne potrebe? Zakaj porablja Vatikan na milijarde dolarjev, ne lir, za svoje politične in gospodarske interese po vsem svetu, namesto da bi ta sredstva dal po Kristusovih naukih na razpolago revežem in se raje bolj ukvarjal s svojim duhovnim poslanstvom? Zakaj je inkvizicija ugonobila na tisoče ljudi in med temi tudi nekatere največje predstavnike človeškega duha? Zakaj so nekateri Kristusovi namestniki na zemlji blagoslavljali fašistično orožje, vtem ko niso izrekli niti besedo obsodbe spriču nacističnega genocida v uničevalnih taboriščih? Zakaj se predstavniki Katoliške cerkvene hierarhije — dasiravno je Kristus nadvse ljubil in priporočal ponižnost ter skromnost — dobesedno kopajo v razkošju, lesku in bogastvu, tako da so že celo nekateri ugledni predstavniki Katoliške cerkve same bili primorani obsoditi n. pr. pretirano bogato in samodopadljivo razkazovanje nekaterih škofov? Zakaj visoka cerkvena hierarhija podpira brazilске latifundiste in ne delavce in kmete, ki dobesedno umirajo od lakote? Zakaj Vatikan vzdržuje odnose z zločincem Francmom?

Lahko bi naštevati v neskončnost, toda bilo bi nesmiselno. Od nam postavljenih vprašanj, odgovarjamo danes na ono, ki zadeva sprejetje deželne statuta od strani komunistov, saj ima edino nek smisel.

Vsakomur, ki sledi časopisju, je znano da so se komunistični poslanci v pristojni parlamentarni komisiji zavzemali za to, da bi le-ta nasploh bil izpolnjen z določeno širšo demokratično vsebino, kot tudi, da bi vprašanja položaja slovenske manjšine in njenih potreb bilo natančneje precizirano in razčlenjeno. To vedo pri Katoliškem glasu pravtako dobro kot mi. Če pa so komunistični predstavniki glasovali za statut, kakršen je, so to storili zaradi tega, ker bi sicer do ustanovitve dežele sploh ne prišlo. In prav to si je želela Krščanska demokracija skupno z vsemi odkritimi in prikritimi nasprotniki deželne ureditve in avtonomije. Določeno vlogo so pri tem imeli odigrati tudi ljudje okrog Katoliškega glasa — tako se zdi, če zdaj Katoliški glas (v svoji zadnji številki) kar odkrito namiguje, da bi komunisti spriču neustreznega člena statuta, ki se nanaša na slovensko manjšino, bili morali glasovati proti njemu in sicer tako, da bi v svojstvu slovenske skupine in v odnosu do komunistov zavzeli določeno izjivalno ter izsiljevalsko stališče, češ: če ste, kot govorite, dosledni zagovorniki manjšinskih pravic, potem takega statuta ne morete podpisati. A če ga komunisti ne bi bili podpisali, bi dežela še dolgo ne bila ustanovljena, a krivdo za to bi Krščanska demokracija valila nanje. Vsekakor pa je bolje, da dežela obstaja, a v njej se bodo komunisti poleg drugega nedvomno borili tudi za dokončno pošteno in popolno ureditev slovenskega manjšinskega vprašanja.

Očitno je, da je že omenjena številka Katoliškega glasa bila pravzaprav posvečena, oziroma prirejena za volilne potrebe liste samozvane »Slovenske skupnosti«, saj je v njej na tretji strani tudi dr. Sfiligoj »dvignil« svoj glas, topot — kdo bi si bil mislil! — bolj proti Krščanski demokraciji kot pa proti komunistom. Toda, nepretrganje in preveč tesne so vezi, ki Katoliški glas povezujejo na Krščansko demokratico, da bi dr. Sfiligoj mogoče koga prepričati. Po stari navadi so si svoje vloge spet porazdelili. Krščanska demokracija, namreč, glede na svojo politiko do slovenske manjšine, med to, razumljivo, ne uživa velikih simpatij, čeprav bi ji kar prav prišli slovenski glasovi, posebno spriču naraščanja komunističnih. Toda sama na te glasove, kot rečeno, ne more računati. Kot »izrecno« slovenska bi pa te glasove mogla zbrati omenjena »Slovenska skupnost«, v kateri so tudi pripadniki politične skupine okrog Katoliškega glasa, posebno če bi se za to priložnost tudi na račun Krščanske demokracije, ki dejansko za manjšino do danes ni bila ničesar storila, izreklo nekaj ostrih kritičnih besed. Toda glasovi, oddani listi »Slovenske skupnosti«, so praktično glasovi, s katerimi si bo, posebno v primeru izvolitve (kar pa je težko) njenega predstavnika v deželni svet, pomagala in razpolagala Krščanska demokracija.

Politično tudi najbolj naivnemu pripadniku slovenske narodne manjšine postane, spriču takega stanja odnosov posameznih političnih skupin do slovenskega manjšinskega vprašanja, popolnoma jasno, da je Komunistična partija — naj je komu bolj ali manj simpatična — vendarle edina politična skupina, ki se za to vprašanje iskreno zavzema, ga pravilno rešuje in vrednoti, kar je tudi že dokazala tudi s tem, da je v parlament poslala slovenskega poslanca.

d. f.

Ob 20. obletnici

Večna slava žrtvam nacizma!

GRMEK ZORA
PETRACCO LAURA
BLAZINA JUST
PERIC RUDOLF
KARIŠ HILARIJ
TOGNOLLI GILBERTO
KRIŽAJ IVAN
DELLA GALLA GIULIO
SOLDAT LUCIJAN
PETELIN KARLO
ULIVELLI ANGELO
GEAT IRMA
BIZJAK ANTON
BLAZIČ IVAN
KOČEVAR STANISLAV
DEKLEVA JOŽE
KRIZAJ ALOJZ
KRIZAJ KARLO
BLAZIČ FRANC
ŠABAC ALOJZ
ZELJKO VENCESLAV
TURK MARIJA
BIZJAK ROZA
NEMEC GILBERT
GULIČ STANISLAV
TURK FRANC
TURK STANKO
TURK JOZKO
ZIANI FELICE
MILLO CARLO
BULICH IVAN
JURMAN FRANC
ZOVIC ANTON
FELISELIZ ALBERTO
FELISELIZ FRANCESCO
PREMEL FRANC
CAVALLARO EDOARDO
SEMINARO SALVATORE
BAN IVAN
MADALOZZO EUGENIO
MACORICH ANGELO
PAVLIN FRANC
PELICON DANILO
BOGATEC MIRKO
STEGEL ANTON
BOLE IVAN
GRGIČ STANKO
EFTIMIADI MARCO

(Manjkajo še tri imena) talcev, ki so bili obeseni v ul. Ghega v Trstu).

Nadaljevanje

Mi, socialisti
in levi center

25. april

magogija to, da zahtevamo za Slovence popolno enakopravnost ne samo na papirju, ne samo v členih ustave in Posebnega statuta, ne samo v volilnih govorih levičarskoecentrističnih prvakov, pa naj bo: smo demagogi. Vseeno mislimo, da se Slovenci ne moremo več zadovoljiti z besedami. Ne moremo se zadovoljiti s tem, da socialistični tovariši ne odgovorijo, kar jim gre, demokristjanom, ki postavljajo slovenska vprašanja na nacionalističen in rasističen način, zahtevamo od njih, da se ne smejo gibati po poti stalnega kapituliranja pred KD, pač pa po poti boja, ki naj prisili demokristjane, da začnejo uveljavljati ustavni ustroj države. Samo to zahtevamo in nič drugega. Ali je to preveč?

Tudi glede rešitve slovenskega vprašanja kot vseh drugih, ki so na dnevnem redu v Italiji, je treba pristopiti k drugačnim prijemom in koncepcijam. Predvsem je treba vedeti, da je brez komunistov vsaka rešitev nemogoča. Z antikomunizmom, s katerim se človek lahko šopiri pred svojimi demokristjanskimi zavetniki a ne pred ljudstvom, ne boren problem enakopravnosti slovenske manjšine v Italiji. V bodočem deželnem svetu bodo zaradi tega prav komunisti — pa naj nekateri ljudje hočejo ali ne — odločujoča sila glede Slovencev. Zato bo treba najti primerno rešitev, ki naj ustvari v državi in deželi neko drugo večino, ki naj zna poleg drugega uresničiti devetnajstletne želje in potrebe slovenskega prebivalstva. Z levim centrom se to prav gotovo ne bo doseglo, kar sta dokazala primera v Rimu in v Trstu.

Predstavi

Slovenskega gledališča

Slovensko gledališče priredi v soboto 25. aprila ob 17. uri v Prosvetnem domu na Opčinah dramo Jean Paul Sartre: Umazane roke; v nedeljo 26. aprila ob 15.30. pa v prosvetni dvorani Albert Sirk v Krizu igro Daria Foa: Dve pištoli v rokah pa z belim in črnim gleda.

Prvomajska številka „Dela“ izide 30. aprila

Hvalevredna pobuda miljske občinske uprave

Občinska uprava v Miljah je s sodelovanjem šolskega skrbništva v Trstu in z ravnateljstvi krajevnih šol razpisala natečaj za najboljše opise Odporniškega gibanja v Italiji.

Menimo, da bi bilo prav, ako bi nekaj podobnega uvedli tudi v drugih krajih dežele in seveda tudi na slovenskih šolah. 25. aprila bo v občinski telovadnici v Miljah prireditev v počastitev obletnice osvoboditve. Nastopila bo gledališka skupina »Il Trebbo« iz Milana.

Zanimivo predavanje

Pretekli teden je v Gregorčičevi dvorani v Trstu predaval dr. Sve-

tozar Polič iz Kopra o temi: Položaj italijanske manjšine v Jugoslaviji. Predavanje je bilo zelo zanimivo in bogato dokumentirano. Organizirala ga je Slovensko kulturno-gospodarska zveza.

Zahvala

Tovarišiča Danila Cernigoj iz Podlonjerja se zahvaljuje vsem, ki so z njo sočustvovali ob smrti matere. Posebno se zahvaljuje podlonjerskim tovarišem, darovavcem cvetja in vsem, ki so se udeležili pogreba. V počastitev spomina pokojne matere daruje 1.000 lir za »Delo«.

Zatreti misli antifazišma, demokracije, svobode in miru, ki so bile gibalna sila odporniškega in uporniškega gibanja, je bilo nemogoče, kot je dovolj jasno pokazal julij 1960 v Italiji. Danes hočejo skoraj vse politične sile formalno priznati odporniško gibanje, vse si ga hočejo prilastiti. To je tudi važno, ker pomeni, da ideje antifazišma in demokracije še vedno živijo in ustvarjajo. Po drugi strani pa tiči tudi v tem nevarnost, da ne bi bile prav zaradi tega te ideje razvrednotene. V tem smislu je prav, da se antifazišti in demokratje, stari in mladi, zavedajo, kako je važno, da ne sme biti proslava 25. aprila ali pa dneva naše osvoboditve spomin na mrtvo dejstvo, pač pa da mora biti dan bitke za uresničenje tistih misli, za katere je toliko milijonov ljudi padlo in umrlo. Naj bo torej 25. april dan boja proti mračnim silam lažidemokracije.

Dejavnost naših parlamentarcev

razgovorov s prebivavci Trbiža, Zabnic, Bele peči, Rajblja in Ukeve. Obiskala je tudi mnogo slovenskih družin, ki prebivajo v omenjenih krajih ter se z njimi razgovarjala o vprašanjih, ki jih zlasti živo zanimajo. Slovenski domačini so se z našo poslanko med drugim pogovarjali tudi o potrebi uvedbe slovenskega pouka v tamkajšnjih osnovnih šolah, kakor tudi o ljudsko-prosvetni problematiki. Med posebno pereče probleme prebivavcev Kanalske doline spada tudi jusarski problem. V Kanalski dolini so imeli že od leta 1770 pravico do brezplačnega lesa za kurjavo in druge potrebe. Omenjenega leta je avstrijski cesar priznal pravico družinam »tistih domov, ki imajo dimnik«, da brezplačno dobivajo les iz tamkajšnjih gozdov. Danes se ta starodavna jusarska pravica ne izvaja tako kot predvideva omenjena odredba iz leta 1770, zato se jusarji upravičeno pritožujejo.

Poslanka Marija Bernetičeva je prejela od ministra za javno vzgojo odgovor na njeno vprašanje, kakšna pravila so bila izdana ali se mislijo izdati za slovenske srednje šole v zvezi s šolsko reformo na tem področju. Odgovor ministra pravi, da so bili v slovenskih šolah tržaške in goriške prokrajine začasno sprejeti za letošnje urniki in programi, ki jih je predlagalo tržaško šolsko skrbništvo v pričakovanju dokončnih urnikov in programov. Učenju slovenskega jezika je posvečeno 5 ur tedensko po programu, ki je v svoji osnovi ostal nespremenjen kot v preteklosti.

Sartre: Umazane roke

V njem med drugim ugotavlja, da je to delo »nepopravljivo naturalistična-buržoazna drama, v nekaterih momentih celo slaba drama z vsemi svojimi elementi napolpolitijske zmesi in ideološkega besednega spopada. Negativen heroj postaja heroj namesto, da bi se sprevrgel v antiheroja. V določeni meri je neizbežno, da javnost, tako na desnici kot na levi, zapade vplivu, zakaj avtor ne naredi ničesar, da bi jo prepričal.«

Kljub temu pa — tako ugotavlja omenjena revija — drama ni ideološko reakcionarna, je pa grda in, v neki meri, sad zgrešene idejne perspektive, ki privaja Sartra do tega, da se čuti jetnika nekaterih svojih protislovij. Vsekakor pa je to predstava vzpodbujajočega prestopa....»